

Grote belangstelling voor eerste NIVRE-webinar Scenario Denken

“Slechte hypotheses en scenario’s bestaan niet; een slechte voorbereiding en onnadenkendheid wel.” Met het tonen van een slide met deze ‘tegeltjeswijsheid’ zette docent mr. Gerard Blonk de toon aan het begin van de eerste editie van het webinar ‘Scenariodenken’ dat het NIVRE medio februari organiseerde. Gedurende maar liefst 4,5 uur nam het hij de bijna 140 deelnemende fraudecoördinatoren, toedrachtonderzoekers, schade-experts en schadebehandelaren mee in de bijzondere en boeiende wereld van het scenariogericht denken en werken en die van onderzoeksstrategieën. “Ze vormen een belangrijk aspect bij het beoordelen van zowel de onderzoekwaardigheid als ook de uitvoering van een fraudeonderzoek.”

Docent Gerard Blonk is een ervaren ‘rot’ op zijn vakgebied. Zo was hij voorheen onder meer werkzaam als politieofficier, officier van justitie en strafrechter en heeft hij daarnaast jarenlange ervaring als docent/trainer over onder meer scenario denken en onderzoeksstrategieën. Hij omschreef scenariodenken als “het denken vanuit meerdere mogelijke ‘verhaallijnen’ met het doel om rekening te houden met al dan niet onderkende alternatieve mogelijkheden, die kunnen ontstaan doordat deze niet eerder zijn onderkend of door een ander worden opgeworpen/ gecreëerd.”

Ook lichtte hij enkele andere relevante begrippen toe. Zoals bijvoorbeeld het begrip ‘hypothese’: een veronderstelling omtrent de feitelijke (te onderzoeken) werkelijkheid van **wat** wat er gebeurd kan zijn (en kan gaan gebeuren). Of het begrip ‘scenario’: het chronologisch omschreven gedrag van personen en onderzoeksobjecten dat uit de hypothese voortvloeit. Waar de hypothese ingaat op **wat** er gebeurd is, beschrijft het scenario hoe dat heeft plaatsgevonden. Scenario-indicatoren zijn tenslotte extern waarneembare aanwijzingen die de aannemelijkheid van scenario’s te bevestigen of uitsluiten.

HET BELANG

Aan de hand van een aan de schadepraktijk ontleende casus liet Blonk zijn (online) gehoor nader kennismaken met het belang van (gestructureerd) scenariogericht denken & werken, de voordelen ervan voor sturing en voor bewijslevering en het voorkomen van tunnelvisie en enkele praktische *do’s & don’t’s*.

Blonk benadrukte in zijn presentatie het belang van scenariodenken voor een toedrachtonderzoek. “Het biedt zowel voordelen voor de sturing (prikkel om breed te blijven kijken), dwang tot consistentie en consequentie (een inzicht voor prioritering) als voor bewijslevering, zoals zicht op causaliteit, hulpmiddel bij verweeranticipatie en impuls voor overtuigingskracht van te leveren bewijs. Ook voorkomen deze zaken de kans op tunnelvisie, iets waar overigens ieder mens een natuurlijke neiging toe heeft.”

ACHT STAPPEN

Na zijn inleiding nam Blonk deelnemers uitgebreid mee in de acht stappen van het scenariogericht denken en werken. Bij iedere stap gaf hij de deelnemers uitvoerig talloze relevante aandachtspunten. Maar liefst vier keer liet hij hen groepsgewijs met de lesstof kennismaken door een opdracht uit de casus aan de dagelijkse werkpraktijk te toetsen.

Gerard Blonk was van 1975 tot 2000 werkzaam als politieofficier, directeur Researchschool, strafrechter en officier van justitie. De afgelopen 20 jaren heeft hij zich gespecialiseerd in de inrichting, organisatie en aansturing van (complexe) besluitvormingsprocessen, voorafgaand aan en tijdens feitenonderzoek ten behoeve van uiteenlopende vormen van rechtshandhaving. Hij heeft inmiddels jarenlange ervaring als docent/trainer/coach over onder meer scenario denken en onderzoeksstrategieën. Hij schreef tientallen artikelen en meerdere boeken, waaronder ‘De link in veiligheidszorg’ (2007), ‘Het Opsporingsorganisme’ (2007) en ‘De Fraudeaangifte’ (2017). Naar verwachting komt in 2022 ‘De hybride rechtsinterventie’ uit, waaraan op dit moment gewerkt wordt.

DE VOLGENDE STAPPEN WERDEN DOORLOPEN

STAP 1: DE RELEVANTIE VAN DE OPDRACHT: “Het probleem dat relatief vaak in de praktijk voorkomt is dat de onderzoeksopdracht niet echt goed wordt geformuleerd. De risico’s van dolend onderzoek (geen sturing) en miscommunicatie tussen onderzoeker en opdrachtgever zijn dan erg groot” aldus Blonk. “De opdracht bepaalt het te bereiken resultaat en het kader en de ruimte waarbinnen scenario’s ontwikkeld kunnen worden, zoals de hoeveelheid tijd, beschikbare informatie, budget en andere middelen etc. De opdracht omvat bovendien ook specifieke spelregels, bijvoorbeeld over het wel of niet documenteren en de kennisgeving aan derden. De ‘heilige drie-eenheid’ van elke opdracht wordt, aldus Blonk, gevormd door duidelijkheid over de doelstelling de (‘wat’: inhoud/vorm)- de middelen en (‘waarmee’ welke middelen) alsmede de randvoorwaarden (condities/spelregels.)”

STAP 2: HET FORMULEREN VAN HYPOTHESES: Wat kan er gebeurd zijn? Wie heeft wat gedaan en waarom? Ofwel, welke betrokkenen kunnen met welke mogelijke motieven gehandeld hebben?

STAP 3: REACTIEVE SCENARIO’S: Ga op basis van de hypothesematrix met motieven en betrokkenen na welk gedrag in het verleden door de onderzochte personen heeft plaatsgevonden. En beschrijf dat vooral chronologisch! Bij de reactieve scenario’s kijken we vooral naar het onveranderlijke verleden.

STAP 4: GEVOLGEN VOOR ONDERZOEK: stel vast voor ieder onderkend scenario wat in het onderzoek zeker wel en wat zeker niet moet worden onderzocht, als je redeneert vanuit het scenario dat onderzocht wordt.

STAP 5: OMGAAN MET CONFLICTEN, SYNERGIE, SYNCHRONITEIT van de REACTIEVE SCENARIO’S: Hier denken we na over vragen zoals, welke gevolgen voor het onderzoek beïnvloeden elkaar? Welke zijn met elkaar in strijd, welke ondersteunen elkaar?

STAP 6: PROSPECTIEVE SCENARIO’S. Hier staan we stil bij alles wat ons in het onderzoek in de nabije toekomst kan overkomen. Niet zozeer om alles te voorspellen, maar om je deze voor te kunnen stellen, opdat je daarmee rekening kunt houden. Blonk gaf daarbij talloze voorbeelden van factoren die je kunt beïnvloeden of die juist onveranderlijk zijn en waarmee je dus enkel rekening kunt houden

STAP 7: INTEGRATIE. De gevolgen van mogelijk toekomstige ontwikkelingen worden hier geplaatst tegenover de in het onderzoek geformuleerde reactieve scenario’s. Daarbij kunnen verschillende mogelijkheden (de zogenaamde ‘opties’) worden onderkend.

STAP 8 : TOP TOTAAL ONDERZOEKS PLAN. Tenslotte moeten alle afwegingen die voortvloeien uit de vergelijking van de onderzoeklijnen uit het verleden met de mogelijk toekomstige ontwikkelingen worden omgezet in concrete onderzoeksverrichtingen, die in een Totaal OnderzoeksPlan beschreven moeten worden. Het onderzoek wordt in een dergelijke situatie opgezet met verschillende deelprojecten.

DO’S & DON’TS VOOR ONDERZOEKER, FRAUDECOÖRDINATOR ÉN OPDRACHTGEVER

Aan het einde van zijn presentatie had Blonk zowel voor Toedrachtsonderzoekers/fraudecoördinatoren als opdrachtgevers enkele praktische tips (*do’s & don’ts*) in petto. Alle partijen raadde hij in de eerste plaats aan methodisch te denken en te werken, de werkorganisatie goed in te richten (protocollen, verslaglegging, etc.), zich te prepareren op typologieën (veel voorkomende aanwijzingen), een positief kritische werkcultuur te scheppen waarin review en tegenspraak mogelijk is en zich verder te blijven ontwikkelen tot vakman en strateeg.

Opdrachtgevers gaf hij het advies de meest effectieve interventie te overwegen, die vaak niet dezelfde is als de vanouds bekende afdoeningsvorm. Ook adviseerde hij om veel meer aan de voorkant van het onderzoek te sturen (Wat wil je bereiken? Doel + middelen + condities), de uitvoerende onderzoeker een relevant onderzoeksplan te laten presenteren om te kunnen toetsen of en op welke wijze reactieve en prospectieve scenario’s waren onderkend. Ook raadde hij aan het onderzoek zowel in het midden als aan het eind van het proces zo veel mogelijk te bewaken, onder meer door middel van voortgangsrapportages .

Voor onderzoekers had hij tot slot de volgende praktische tips in petto. “Stel je de vraag wat je moet en kunt bereiken (doel + middelen + condities), neem de tijd voor reflectie over mogelijk historisch feitenverloop en mogelijke toekomstige omstandigheden en expliciteer hypothesen en scenario’s in onderzoeksplan (pleeg daarbij geen stille aannames). Heb daarnaast nadrukkelijke aandacht voor het chronologiseren in je dossier (tijdlijn, iteratief herhalend werken bij fundamenteel nieuwe data en voor de verslaglegging (afwegingen en opties voor andersoortige gebruik uitkomsten. En *last but not least*: blij vooral en altijd het gezonde boerenverstand en de logica gebruiken.” ●